

УДК 327.56

ДО ПРОБЛЕМИ ВИРОБЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ

Козьма Василь Васильович

*доктор політичних наук, доцент,
Національний університет фізичного виховання
і спорту України,
м. Київ, Україна
ORCID:0000-0002-8970-5968
kozma_v@meta.ua*

Надіслано:

12.03.2021

Рецензовано:

25.03.2021

Прийнято:

09.04.2021

У сучасних умовах, коли Україна захищає свою незалежність, особливо гостро постає питання вироблення чіткої державної стратегії деокупації Криму. Потрібно зазначити, що останнім часом побільшало й ініціатив із боку влади щодо вирішення кримської проблеми. До обговорення цієї проблеми у фаховому середовищі спонукає остання ініціатива української влади щодо створення «міжнародної платформи з деокупації Криму». Необхідність такого дискурсу актуалізується відсутністю в запропонованих владою ініціативах конкретних кроків із вирішення кримського політичного конфлікту. У статті аналізуються дві можливі стратегії деокупації Криму та тактичні кроки з їх реалізації. Наголошується на необхідності зваженого підходу до реформи децентралізації та важливості прогнозування можливих ризиків в процесі її впровадження. У висновках зазначається, що успішне розв'язання кримського політичного конфлікту потребує нині відмовитися від стратегічних лозунгів, які не мають конкретного організаційного потенціалу й зосередитися на виробленні чіткої державної стратегії деокупації Криму. Значною мірою можливість і дієвість використання тієї чи іншої стратегії, а також тактичних кроків її реалізації залежить від активної участі у цьому процесі українських учених.

Ключові слова: Крим; де окупація; стратегія; тактика; федералізм; децентралізація.

Вступ

Анексія Кримського півострова Російською Федерацією є доконаним фактом і це зобов'язує українських учених долучитися до фахової дискусії, щодо вироблення державної стратегії повернення окупованих територій. Немає сенсу повторювати на цих сторінках причини, що призвели до подібних наслідків, деякі з них добре відомі, таємниці інших відкриються згодом. Обмежимося лише однією влучною цитатою. Свого часу залізний канцлер Отто фон Бісмарк, оцінюючи реалії тогочасної міжнародної політики, сказав: «Сила вище права. Я не проголошую цей лозунг. Я просто констатую факт» (Bismarck, 2015, р. 118). На наше переконання, відтоді мало що змінилося. Та більше, в часи світової пандемії кудись зникла риторика про взаємне подолання глобальних проблем людства, натомість світ повертається до «темних часів» національного егоїзму. У сфері міжнародного життя силова концепція політики знову стає в моді. Із цих причин розв'язання кримської проблеми залишається справою, в першу чергу, самої України й без вироблення чіткої стратегії та детально продуманої тактики не обійтись. Натомість в українському політичному просторі тема Криму підіймається все рідше переважно в контексті передвиборчих гасел на кшталт «Крим – це Україна». До речі, подібні гасла є класичним елементом маніпуляції людською свідомістю. Коли такі написи з'являються на Кубані чи Придністров'ї – це викликає одні емоції, але якщо під кожним знаком населеного пункту в середині країни нагадувати, що це Україна – зовсім інші. Хіба наші громадяни страждають на історичну амнезію? Проте, мова зараз про інше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика деокупації та реінтеграції Криму розглядається в працях багатьох вчених зокрема серед українських науковців, які займалися означеними питаннями, слід назвати В. Горбуліна, С. Телешуна, О. Пухкала, В. Куйбіду, Г. Перепилицю, О. Калакуру, В. Кравченка, А. Іванця, Я. Базилюка, В. Лозового, Б. Парахонського, М. Розумного, О. Шевченко, К. Юрченко, П. Гай-Нижника, О. Батрименка та ін. Задля справедливості потрібно зазначити, що останнім часом побільшало й ініціатив із боку влади щодо вирішення кримської проблеми, чого варта лише ідея створення «міжнародної платформи з деокупації Криму». Із назви можна зробити висновок, як мінімум, про відкриття другого фронту у боротьбі за Крим. Разом із тим, жодної конкретики там немає, а створення «платформи» дає урядовцям можливість заявити, що вони не дарма проїдають кошти платників податків.

Формулювання цілей статті

У світлі вищесказаного, наше дослідження орієнтоване на пошук дієвих механізмів вирішення кримського політичного конфлікту та залучення до цієї дискусії фахового середовища.

Мета статті – запропонувати для широкого обговорення можливі сценарії деокупації Криму.

Виклад основного матеріалу дослідження

3 грудня 2020 року у рамках 27-го засідання Ради міністрів закордонних справ ОБСЄ міністр закордонних справ Дмитро Кулеба оголосив про ініціативу української влади створити міжнародний переговорний майданчик «Кримська платформа» для деокупації Криму та перерахував п'ять очікуваних пріоритетів в його роботі.

По-перше, безпека, включно зі свободою мореплавства.

По-друге, забезпечення ефективності санкційних обмежень проти держави-агресора.

По-третє, захист прав людини та міжнародного гуманітарного права.

По-четверте, захист освітніх, культурних, релігійних прав.

По-п'яте, подолання негативного впливу тимчасової окупації Криму на економіку та навколишнє середовище.

За словами першої заступниці голови МЗС Еміне Джеппар, створення платформи має на меті задати багаторівневу рамку, яка триматиме тему Криму на різних рівнях. Найвищий політичний рівень на себе візьме саміт, організацію якого ініціюватиме Україна. Він проходитиме щорічно 26 лютого – у день опору Криму російській окупації¹. Провести в Україні перший Кримський саміт Міністерство закордонних справ України планує у 2021 році.

Безумовно, зустрічатися, обговорювати, висловлювати вкрай стурбовану позицію, ставити розмашисті автографи під різноманітними петиціями потрібно, але пересічних громадян цікавлять не платформи й форуми, а чіткі, виважені та зрозумілі кроки влади на майбутнє. Це стосується всіх сфер життєдіяльності суспільства в тому числі й питання вирішення кримського політичного конфлікту. Іншими словами, має бути вироблена, прийнята й на весь світ заявлена чітка стратегія держави Україна щодо Криму та відповідно розроблені тактичні кроки по її реалізації на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу. Зважаючи на це проведення будь-яких самітів, зустрічей, платформ і т.п. має розглядатися лише як

¹ На момент написання цієї роботи дата проведення саміту перенесена на 23 серпня 2021 р.

тактичне її втілення. «У політиці часто плутають цілі й засоби. Конституції, хартії, петиції й декларації про права, збори представників та колегії вибірників самі по собі не становлять гарного правління й аж ніяк не є його основою. Для тих, хто не здатний захищати їх, закони лише порожній звук» (Macaulay, 2001, p. 93).

Нагадаємо, що мається на увазі, коли говорять про політичну стратегію та що саме розуміють під словом «тактика». Отже, політична стратегія становить систему великомасштабних політичних рішень і накреслених напрямів діяльності, послідовна реалізація яких забезпечує досягнення основної мети основними суб'єктами політики; генеральну лінію, що спрямована на розв'язання завдань цілого історичного періоду, на досягнення фундаментальних, довгострокових цілей. Для політичної стратегії характерні: чітке визначення головного напрямку боротьби, засобів і шляхів, які ведуть до поставлених цілей; продумана концепція співвідношення у просторі й часі сил і засобів, котрі має держава; визначення основних етапів удосагненні політичних цілей, усвідомлення специфіки кожного етапу, його переваг і недоліків.

Тактика у політиці означає визначення завдань і конкретних форм боротьби в даних умовах; сукупність прийомів, методів, форм політичної діяльності, спрямованих на досягнення цілей того чи іншого етапу стратегії, які використовуються відповідно до конкретних ситуацій, що виникають при реалізації політичної стратегії. Загальна вимога, що висувається до політичної тактики, – сприяти стратегії, а не заперечувати її, не дискредитувати. Можливості тієї або іншої тактики визначаються при розробці стратегії в найзагальніших рисах, за винятком тактики досягнення цілей першого етапу стратегічного плану. Тактика першого етапу стратегічного плану, як початок будь-якої політичної кампанії, розробляється з максимальним ступенем деталізації (Shemshuchenko et al., 2004, p. 639).

Яку основну мету ставить перед собою держава Україна на сучасному етапі коли говорить про деокупацію Криму? Не думаю, що українські політики такі недалекоглядні, коли ведуть мову лише про повернення статус-кво. Очевидно, що повернути все як було не вдасться, адже потрібно пам'ятати – у політиці статус-кво завжди виступає як передумова переходу від старого до нового. Нижче ми пропонуємо два альтернативних варіанти можливої політичної стратегії деокупації Криму та тактичні кроки по її реалізації. Зауважимо при цьому, що мова не йде про суб'єктивну позицію автора, це лише спроба більш активного залучення експертної спільноти до обговорення проблеми, адже чим більшу кількість альтернатив запропонують фахівці, тим легше владі планувати майбутнє.

1. Стратегічна мета: деокупація Криму та створення Кримськотатарської Автономної Республіки у складі України.

Поставлена мета передбачає прийняття нового тексту Конституції і початок II Республіки (якісний рубіж) у новітній історії незалежної України. Пояснимо свою позицію стосовно прийняття нової Конституції. Справа в тому, що нині українська держава живе за Конституцією, яка спочатку була прийнята Парламентом без участі населення в 1996 р., сумнівно реформована у 2004 р., ще більш сумнівно повернулася до своєї первісної форми у 2010 р., була законно змінена у 2011 і 2013 рр., а потім відновлена до своєї реформованої редакції до 2010 р. з одночасним включенням згаданих змін після 2010 р., нарешті частково змінена у 2016 і 2019 рр. (Nova Konstytutsiia dlia Ukrainy?, 2019). Безумовно, життя вносить свої корективи в будь-яку сферу людської діяльності, що тут казати про політику, і цілком логічно, що шляхом внесення правок можна спробувати вдосконалити Основний Закон держави. Разом із тим, проблема набагато глибша і вона не може бути вирішена лише змінами чи доповненнями. Українська держава живе за Конституцією прийнятою в мирні часи. Думаю не варто нагадувати читачам, що двері храму дволикого бога Януса зірвало з петель російськими «градами» ще у 2014 р. й вони, на превеликий жаль, ще не скоро зачиняться. Йде війна, гинуть наші співгромадяни, окуповано частину територій, завдано значних збитків економіці. Ворог сильний та підступний і протиставити йому можна лише силу. Силу надсучасної армії, силу швидкого економічного розвитку, силу союзників, силу духу. Зміни назріли й починати варто з «чистого аркуша» нової Конституції в якій, зокрема, передбачити можливість для втілення наступних тактичних кроків:

Короткострокові тактичні кроки (1–5 років):

- посилення секторальних санкцій проти Російської Федерації (у першу чергу, проти нафтовидобувних і газорозподільних компаній);
- створення робочої групи для розробки нового тексту Конституції України в якій, окрім зміни статусу Криму, будуть внесені інші важливі для держави зміни (зміна форми правління на парламентську із ліквідацією посади президента; внесення змін до адміністративно-територіального устрою; повернення до «клубу ядерних держав» тощо);
- прийняття нового тексту Конституції на Всеукраїнському референдумі;
- на основі нового адміністративно-територіального устрою збільшити територію Кримськотатарської автономної республіки (у районі населених

пунктів Каланчак-Чаплинка-Новотроїцьке та перенести її столицю з тимчасово окупованих територій);

- проведення нових виборів до Верховної Ради України та Парламенту Кримськотатарської автономної республіки;

- проведення повного та прозорого розслідування всіх обставин анексії Криму з притягненням до відповідальності посадових осіб найвищого рівня;

- створення міждержавного політичного (військово-політичного) альянсу для боротьби з російською агресією на чолі з Україною;

- пошук контактів з російськими політиками, які налаштовані на конструктивну співпрацю з Україною як на території Російської федерації, так і на окупованих територіях Криму;

- створення глобальної мережі українського мовлення як головного інструменту ведення інформаційної війни;

- проведення блискавичної, добре підготовленої військової операції по звільненню окупованих територій Донбасу (військово-політична поразка Росії підніме моральний дух українців і створить сприятливі умови для подальшої деокупації Криму).

Середньострокові тактичні кроки (10–20 років):

- значне збільшення потужності армії та військово-морських сил України в акваторії Чорного моря;

- повернення на озброєння ЗСУ ракет середньої дальності з ядерними боєголовками або високоточної зброї з метою створення сил стратегічного стримування;

- модернізація Збройних сил України, в першу чергу, за рахунок використання внутрішнього інноваційного потенціалу;

- проведення військової операції щодо часткового звільнення окупованих територій Криму в період зміни влади в Російській Федерації;

- вступ України до НАТО;

- налагодження контактів із російськими політиками після зміни влади в Кремлі;

- проведення міжнародного саміту по врегулюванню кримського конфлікту за участі країн підписантів Будапештського меморандуму;

- підписання тимчасової угоди з Російською Федерацією про поділ Кримського півострова на сфери впливу (припинення гарячої фази конфлікту);

- перенесення столиці Кримськотатарської автономної республіки з материкової частини території України на звільнені території півострова.

Довгострокові тактичні кроки (20–40 років)

- збройна деокупація Кримського півострова;
- мирна (дипломатична) деокупація Кримського півострова;
- вступ України до Європейського Союзу.

2. Стратегічна мета: деокупація Криму та входження автономних земель Криму до складу держави Україна на федеральних засадах.

Той, хто нині запропонує подібну стратегічну мету, буде одразу ж звинувачений у здачі національних інтересів та заграванні з Москвою. І справді, Росія неодноразово піднімала питання федералізації України в контексті вирішення конфлікту на Донбасі, пропонуючи поділити території на федеративні суб'єкти з широкими автономними правами (включно з можливістю впливати на рішення федерального уряду щодо міжнародної політики). До чого призведе така федералізація здогадатися неважко. Проте, якщо навіть з хворої голови, погодитися на подібну модель державного устрою, це не вирішує автоматично проблему окупованого Криму. Нині «кримську тему» Росія відмовляється обговорювати в будь-якому форматі, але так буде не завжди. Президент В. Путін залишить по собі масу проблем для Росії й питання територіальної цілісності – одна з головних. «Щоб загубити батьківщину, досить навіть одного негідника: тому в історії було чимало прикладів» (Вонапарте, 2012, р. 276).

Зробимо короткий відступ. У цій публікації ми навмисно оминаємо події на сході України, адже поставили собі за мету запропонувати можливі шляхи деокупації Криму та повернення цих територій під юрисдикцію української держави. Єдине, на що звернемо увагу, це на спроби заморозити конфлікт за російським сценарієм. Чим довше триватиме позиційна, окопна війна тим вигідніше Росії. Такий сценарій в жодному разі не може відповідати інтересам України. Нещодавні події в Нагірному Карабасі лише доводять стару добру істину, політика не лише мистецтво можливого, а й уміння використовувати можливості. Головне не втратити історичний шанс. Військова операція зі звільнення окупованих територій Азербайджану була добре спланована і для її здійснення підбрано вдалий час (вибори в США, пандемія, посилення русофобської риторики нової влади Вірменії і т. п.). Крім того, Азербайджану вдалося заручитися підтримкою сильного союзника – Туреччини. На наше переконання, схожий сценарій варто використати й Україні для звільнення частини Донецької та Луганської області від російської окупації.

Повернімося до нашої теми й спробуємо відповісти на декілька взаємопов'язаних питань: чи може унітарна республіка Україна стати

в майбутньому федеративною і, якщо так, чи розв'яже це проблему окупованого Криму?

На першу частину питання, відкинувши його політизацію, відповідь буде наступною – може, і йдеться не про позицію автора, а про наявні тенденції, які почали з'являтися з провадженням реформи децентралізації. «Привид федералізму бродить по Україні». Річ у тому, що ця реформа несе в собі певні ризики, одним з яких є її прискорене впровадження. На наше переконання, підштовхувати цей процес на цьому етапі історичного розвитку України вкрай небезпечно, особливо в питанні зміни статусу регіонів та перерозподілу владних повноважень. «Можна, наприклад, міркувати з філософської точки зору про переваги й недоліки централізації, але якщо ми згадаємо, що велика [французька] революція, яка прагнула скинути всі установи минулого, все-таки змушена була не тільки поважати централізацію, але навіть збільшила її, то мимоволі маємо визнати, що ця установа – продукт нагальної потреби й що вона становить одну з умов існування народу...» (Le Bon, 2010 р.252). Можливо, у відповідь на запропоновану цитату, нам заперечать, що для Франції XVIII ст. централізація була й справді необхідною, але для української держави в XXI ст. реформа децентралізації не несе тих загроз, про які писав Г. Лебон відповідно її реалізація є необхідною й назрілою. Та більше, серед більшості вітчизняних політиків поширеною є думка, що саме регіональний чинник тобто наявні територіальні відмінності є рушійною силою процесу децентралізації в Україні. Чи так це насправді? Український вчений Ю. Шайгородський з цього приводу зауважує: «Наявні регіональні особливості стали предметом значної кількості вітчизняних досліджень. Разом з тим, варто визнати їх фрагментарність, відсутність цілісного, узагальненого бачення комплексу існуючих проблем. Водночас об'єктивні культурні, соціальні, економічні, демографічні та інші розбіжності, ціннісні особливості різних регіонів країни спонукали окремих політиків і політичні рухи до штучного загострення проблеми, використання її у суто політичній площині. Неодноразово, особливо у передвиборчі періоди, мовні та культурні особливості Сходу і Заходу, твердження про «окремішність» тих чи тих регіонів використовувалися окремими політиками та політичними рухами задля посилення власної електоральної підтримки. <.....> Проблема децентралізації стала домінуючою на теренах української політики не стільки з огляду на існування об'єктивних розбіжностей між різними регіонами країни, скільки з огляду на необхідність переформатування управлінської системи,

усвідомлення ваги і ролі самоврядності на сучасному етапі державотворення» (Shaihorodskiy, 2015, p. 78).

Поділяючи думку поважного вченого, додамо лише, що історичний досвід показує: «Основна частина федеративних держав виникла в результаті процесів децентралізації та розвитку регіональної автономії під час переходу територіально неоднорідних держав до більш ліберальних моделей територіально-державного будівництва, що відбувається під тиском політично активних груп, які виражають регіональні інтереси. Виникає питання, в який момент процес децентралізації переходить якісну межу та призводить до створення федеративної держави. Головними ознаками цього процесу є:

По-перше, вертикальний поділ владних повноважень між загальнонаціональним та першим субнаціональним (регіональним) рівнями.

Другою ознакою, яка є характерною, проте необов'язковою для федерації, це спосіб легітимації та пов'язаний з ним генезис органів влади першого субнаціонального рівня. Джерелом влади є місцева громада, тобто регіональна влада формується в результаті всенародних виборів або хоча б на основі рішень, що приймаються місцевими елітами.

Третьою ознакою федерації часто вважається наявність «палати регіонів» у складі національного парламенту або хоча б квотування регіонального представництва в однопалатному парламенті. Ця ознака важлива, адже реалізація принципів безпосередньої регіональної участі в процесі прийняття загальнонаціональних рішень має велике значення для федерації (Turovskii, 2006, p. 98).

Спробуємо з'ясувати чи є ці ознаки в Україні? Як було сказано вище, виходячи з теорії про форми державного устрою головною ознакою федералізму є гарантований поділ владних повноважень між федеральними та регіональними органами влади, що вказує на децентралізацію владних відносин. Яскравим прикладом цієї ознаки в Україні є поява навесні 2016 р. ініціатив деяких обласних рад щодо підписання угод про розподіл владних повноважень між Кабінетом Міністрів України, обласними державними адміністраціями та обласними радами. Не вважаємо за потрібне вдаватися на цих сторінках до розслідування хто саме «напоумив» їх на прийняття таких «Рішень», лише зауважимо, що схожість текстів документів і синхронність у їх прийнятті вказують на спланованість дій. Очевидною метою було випробувати владу на міцність. Думається, що в міру розширення повноважень органів місцевого самоврядування подібні спроби будуть з'являтися все частіше, чого варті лише останні заяви міських голів Черкас, Львова, Тернополя щодо

прийнятих рішень уряду направлених на боротьбу з пандемією вірусу COVID-19. Думаю читачам не важко буде здогадатися, яку реакцію викликають такі демарші у нашого північного сусіда.

Подивимося тепер, що буде якщо держава й, зокрема, уряд, щоб уникнути різноманітних конфліктів й зберегти цілісність країни почне проявляти слабкість і в результаті домовленостей передасть частину владних повноважень органам місцевого самоврядування, без утворення належної системи державного нагляду за їхньою діяльністю. Децентралізація державного апарату, відсутність прямого або опосередкованого контролю за регіональними органами влади, які створюються в адміністративно-територіальних одиницях призведуть до втрати ефективності управління. Цей процес можна визначити як процес федералізації. Потрібно зазначити, що процес федералізації такої унітарної держави як Україна в результаті призведе або до розпаду країни, або до створення конфедеративного союзу.

Не будемо детально зупинятися на двох інших ознаках федералізму. Виборність органів влади цілком демократична процедура і те, що українці мають можливість нею скористатися можна лише вітати. Разом із тим, варто пам'ятати про ахіллесову п'яту демократії – принцип більшості. Показовими є останні місцеві вибори. Так, наприклад, керівником Підвисоцької ОТГ Голованівського району Кіровоградської області люди обрали колишнього депутата Верховної Ради Віктора Лозінського, якого засуджували до 15 років ув'язнення за вбивство. Тут можна лише сказати словами відомого філософа Жозефа де Местра: «Кожен народ має ту владу, на яку заслуговує».

Стосовно третьої ознаки зауважимо, попри відсутність у Верховній Раді України «палати регіонів» це ще не означає, що такого квотування не існує в українській політиці. Варто, для прикладу згадати, з яким регіоном пов'язується ім'я колишнього президента В. Януковича чи П. Порошенка. У свій час «Поширення регіоналістських настроїв стало каталізатором діяльності регіональних рухів, більшість із яких одразу почали створювати розгалужені інституції, організаційні структури. Найбільш впливові регіоналістські партії та громадські об'єднання сформувалися в Автономній Республіці Крим (Республіканський рух Криму, російська партія Криму, партія економічного відродження Криму, кримська партія), у Донецькій та Луганській областях (Інтеррух Донбасу), менш впливові – у решті Південно-Східних регіонів країни (Демократичний союз Новоросії) та в Закарпатській області (товариство підкарпатських русинів, республіканська партія Підкарпатської Русі), і не впливові – у Галичині. <...> Сплеск регіоналізму у 2004 р. зумовив

появу регіональних об'єднань підприємців («Південний Схід») і нових політичних партій, що виступили за федералізацію країни («Нова демократія»), а також перехід на федералістські позиції вже існуючих політичних партій (Партії регіонів, Прогресивної соціалістичної партії України)» (Dehtiarova, 2009, р. 4).

Отже, якщо існують ознаки федералізації чи означає це, що реформа децентралізації запустила в Україні незворотні процеси? Ми переконані, так питання нині не стоїть. Разом із тим не варто забувати просту істину «поінформований значить озброєний». Подивимось на проблему з іншого боку. Припустімо, що загроза федералізації реальна і процес неможливо зупинити. Що робити? Відповідь добре відома: якщо не можливо зупинити, тоді варто очолити. Для України одним із прикладів проведення «контрольованої федералізації» може бути Іспанія, де у свій час був запроваджений децентралізований варіант управління країною. Вимушений крок став певною альтернативою федералізму, який не сприймався в Іспанії як форма державного устрою. Різниця між класичною федеративною державою та іспанськими автономіями є значною. Територіальні автономії країни не володіють конституційними правами, якими володіє Іспанія як держава. Різниця в суверенітеті іспанської держави виражається в конституційній політичній владі, яка йде від народу (народний суверенітет), і владою автономних територій, яка є похідною від центральної влади та відповідно має обмеження (обмежений суверенітет).

Розглянувши першу частину запитання щодо федералізації України ми повертаємось до проблеми деокупації Криму і спробуємо з'ясувати яким чином федералізація може сприяти вирішенню кримського конфлікту. Покажемо це через тактичні кроки.

Підбиваючи підсумки, скажемо декілька слів про військовий сценарій звільнення окупованого Криму. Цілком справедливо, якщо опоненти такого розвитку подій заперечать, що військова могутність Росії та України не співставні. Відповідно планувати будь-яку військову операцію немає сенсу, адже у разі програшу ми можемо втратити значні території й ризикуємо незалежністю країни. Частка істини в цьому є проте, на наше переконання, такий сценарій не варто відкидати, більше того до нього треба бути готовим.

Історія має багато прикладів запеклої боротьби між могутніми державами й значно слабшими сусідами. Згадаймо хоча б Фінляндію у 1940 р. Зрозуміло, ми не закликаємо до розв'язання війни з Росією, але якщо один із супротивників добровільно відмовляється від захисту, нападник нахабніє.

Погрожуючи застосувати силу, ви даєте зрозуміти ворогу, що меч ваш завжди наготові. Такий тактичний крок змушує ворога розпорошувати свої сили по всій лінії фронту й остерігатися раптового нападу. Саме цю тактику Росія використовує проти України постійно проводячи широкомасштабні навчання біля наших кордонів. Свого часу подібну тактику використав Рональд Рейган проти Радянського Союзу. У часи холодної війни американці розгорнули активну інформаційну кампанію навколо т. зв. програми «СОІ» (стратегічна оборонна ініціатива), за якою «планувалося» вивести на орбіту сотні військових супутників, що будуть перехоплювати радянські міжконтинентальні ракети. Загроза раптового вторгнення без можливості відповіді викликали в радянського керівництва паніку, що призвело до значного зростання витрат Радянського Союзу на оборонну промисловість, підірвало економіку і стало ще однією причиною падіння цієї імперії.

Військовий шлях містить у собі не лише фазу збройного протистояння, а й проведення широкомасштабної інформаційної війни, війни компроматів, різноманітних видів підривної діяльності, нейтралізації ворожих ватажків і лідерів, політичне маніпулювання тощо. Ніщо не заважає Україні на кордоні з РФ розмістити «гіперболоїд інженера Гаріна», який без проблем знищить усю авіацію РФ як тільки вона наважиться на вторгнення. Так, це звичайний елемент інформаційної війни, а хто каже, що він неідеальний. Згадайте мультфільм В. Путіна про суперракету, що хвацько облітає гори й континенти шукаючи ворога. Насправді ми маємо справу не з супердержавою, а зі знахабнілим авторитарним політичним режимом сила якого тримається на залякуванні та погрозах. І чим монолітнішим ставатиме цей режим, тим вразливішим він буде. У боротьбі з ним важливо шукати союзників та нарощувати власні сили.

Висновки

Отже, успішне розв'язання кримського політичного конфлікту потребує нині відмовитися від стратегічних лозунгів, які не мають конкретного організаційного потенціалу й зосередитися на виробленні чіткої державної стратегії деокупації Криму. Значною мірою можливість і дієвість використання тієї чи іншої стратегії, а також тактичних кроків її реалізації залежить від активної участі у цьому процесі українських учених.

References:

1. Bismarck, Otto von. (2015). *Polytyka est yskusstvo vozmozhnoho* [Politics is the art of the possible]. Moscow: Tsentrpoligraf.
2. Bonaparte, N. (2012). *Maksimy i myсли uznika Svyatoi Eleny* [Maxims and thoughts of the prisoner of Saint Helena]. Moscow: Astrel.

3. Dehtiarova, I. (2009). 'Rehionalizm yak chynnyk detsentralizatsii vlady' [Regionalism as a factor of decentralization of power]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia* [Public administration and local self-government], issue 3 (3), pp. 43–50.

4. Le Bon, G. (2010). *Psikhologiya narodov i mas* [The Crowd: A Study of the Popular Mind]. Chelyabinsk: Sotsium.

5. Macaulay, T. B. (2001). *Angliya i Evropa. Izbrannye esse* [England and Europe. Selected essays]. Translated from English by D. V. Soloveva. Saint Petersburg.: Aleteiia, 2001.

6. 'Nova Konstytutsiia dlia Ukrainy?' [A New Constitution For Ukraine?]. (2019). *Democracy Reporting international*, [online]. Available at: <https://democracy-reporting.org/ua/a-new-constitution-for-ukraine-briefing-paper/>.

7. Shaihorodskiy, Yu. Zh. (2015). Detsentralizatsiia: nebezpeka sproshchenykh pidkhodiv [Decentralization: danger of simplified approaches]. *Rehionalna polityka: zakonodavche rehuliuвання ta praktychna realizatsiia: Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, November 24–25, 2015. Ukraine, Kyiv. pp. 77–84.

8. Shemshuchenko, Yu. S., Babkin, V. D., Horbatenko, V. P., eds. (2004). *Politolohichniy entsyklopedychnyi slovnyk* [Political science encyclopedic dictionary]. Kyiv: Geneza.

9. Turovskii, R. F. (2006). *Politicheskaya regionalistika* [Political regionalism]. Moscow: High School of Economics.

TO THE PROBLEM OF DEVELOPING A STATE STRATEGY DE-OCCUPATION OF CRIMEA

Kozma Vasyl

*Doctor of Political Science, Associate Professor,
National University of Ukraine on Physical Education and Sport,
Kyiv Ukraine
ORCID: 0000-0002-8970-5968
kozma_v@meta.ua*

In modern conditions, when Ukraine is defending its independence, the issue of developing a clear state strategy for the de-occupation of Crimea is especially acute. It should be noted that the government's initiatives to solve the Crimean problem have recently increased. The recent initiative of the Ukrainian authorities to create an “international platform for the de-occupation of Crimea” encourages discussion of this problem in the professional environment. The need for such a discourse is highlighted by the lack of concrete steps to resolve the Crimean political conflict in the initiatives proposed by the authorities. The article analyzes two possible strategies of de-occupation of Crimea and tactical steps for their implementation. The need for a balanced approach to decentralization reform and the importance of anticipating possible risks in the process of its implementation are emphasized. The conclusions say that the successful resolution of the Crimean political conflict now requires abandoning strategic slogans that do not have a specific organizational potential and focusing on developing a clear state strategy for the de-occupation of Crimea. To a large extent, the possibility and effectiveness of using a strategy, as well as tactical steps for its implementation depends on the active participation of Ukrainian scientists in this process.

Key words: Crimea; de-occupation; strategy; tactics; federalism; decentralization.

К ПРОБЛЕМЕ РАЗРАБОТКИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СТРАТЕГИИ ДЕОККУПАЦИИ КРЫМА

Козьма Василий Васильевич

доктор политических наук, доцент,

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины,

г. Киев, Украина

ORCID: 0000-0002-8970-5968

kozma_v@meta.ua

В современных условиях, когда Украина защищает свою независимость, особенно остро стоит вопрос выработки четкой государственной стратегии деокупации Крыма. Нужно отметить, что в последнее время увеличилось и количество инициатив со стороны власти по решению крымской проблемы. К обсуждению этой проблемы в профессиональной среде побуждает последняя инициатива украинской власти по созданию «международной платформы с деокупации Крыма». Необходимость такого дискурса актуализируется отсутствием в предложенных властями инициативах конкретных шагов по решению крымского политического конфликта. В статье анализируются две возможные стратегии деокупации Крыма и тактические шаги по их реализации. Подчеркивается необходимость взвешенного подхода к реформе децентрализации и важности прогнозирования возможных рисков в процессе ее внедрения. В выводах отмечается, что успешное решение крымского политического конфликта на данный момент обуславливает необходимость отказаться от стратегических лозунгов, которые не имеют конкретного организационного потенциала, и сосредоточиться на выработке четкой государственной стратегии деокупации Крыма. В значительной степени возможность и действенность использования той или иной стратегии, а также тактических шагов ее реализации зависит от активного участия в этом процессе украинских ученых.

Ключевые слова: Крым; деокупация; стратегия; тактика; федерализм; децентрализация.